

Recenzja
dorobku naukowego, badawczego, dydaktycznego i organizacyjnego
dr Melanii Bąk

Podstawą recenzji jest pismo Dziekana Wydziału Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Prof. dra hab. Andrzeja Graczyka z dnia 27 października 2020 r., wraz z dokumentacją dotyczącą *Wniosku o wszczęcie postępowania habilitacyjnego Pani dr Melanii Bąk*.

Habilitantkę należy pochwalić za rzetelne i staranne przygotowanie dokumentacji wniosku awansowego w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Ponadto, zwraca uwagę skromne i wyważone podejście Kandydatki, zaprezentowane w „Autoreferacie”, w którym nie znajdują spotykanej niekiedy w tego typu dokumentach awansowych, nadmiernego epatowania dokonania i osiągnięciami naukowymi kandydata do stopnia doktora habilitowanego.

Niniejsza recenzja została sporządzona zgodnie z kryteriami oceny dorobku w postępowaniu habilitacyjnym, zawartymi w Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz.U. 2020 poz. 85 tj.

Ścieżka zawodowa Habilitantki

Dr Melania Bąk jest absolwentką Wydziału Gospodarki Regionalnej i Turystyki Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu (1994 r.). W 1992 r. Ukończyła Międzywydziałowe Studium Pedagogiczne Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, a w 1997 r. ukończyła studia podyplomowe „Rachunkowość i kontrola finansowa” w Wałbrzyskiej Wyższej Szkole Zarządzania i Przedsiębiorczości. Rok później uzyskała świadectwo kwalifikacyjne nr 7829/98, wydane przez Departament Rachunkowości Ministerstwa Finansów, potwierdzające kwalifikacje niezbędne do usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych na podstawie art. 81 ust. 3 pkt 4 ustawy z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości. Stopień doktora nauk ekonomicznych (w zakresie ekonomii) uzyskała w 2002 r. na podstawie uchwały Rady Wydziału Gospodarki Regionalnej i Turystyki Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, z dnia 24 maja 2002 r. Tytuł rozprawy: *Rachunkowość retrospektywna i prospektywna w procesie zarządzania kapitałem obrotowym w przedsiębiorstwie* (pod kierunkiem prof. dr hab. G. Borys).

Od 1 października 1994 r. została zatrudniona na stanowisku asystenta-stażysty w Katedrze Finansów i Rachunkowości, na Wydziale Gospodarki Regionalnej i Turystyki Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, a od 1 października 2002 r. w

Katedrze Finansów i Rachunkowości na Wydziale Ekonomii, Zarządzania i Turystyki w Jeleniej Górze, Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Od 1 października 2019 r. została zatrudniona w Katedrze Finansów i Rachunkowości Wydziału Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.

Za osiągnięcia w pracy naukowo-badawczej była trzykrotnie wyróżniana nagrodą indywidualną drugiego stopnia JM Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, ponadto otrzymała list gratulacyjny Rektora z tytułu osiągnięć naukowych w 2002 r.

W latach 2015-2019 była promotorem pomocniczym w przewodzie doktorskim Ewy Kastrau (tytuł rozprawy *Ocena mechanizmów wsparcia odnawialnych źródeł energii w Polsce - wszczęcie przewodu* nastąpiło 20 listopada 2015 r. na podstawie uchwały nr 87/2015 Rady Wydziału Ekonomii, Zarządzania i Turystyki Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, promotor prof. dr hab. G. Borys).

Ocena głównego osiągnięcia naukowego dr Melanii Bąk

Jako osiągnięcie naukowe wynikające z art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz. 1668, z późn. zm.) Habilitantka wymieniła monografię naukową pt. *Majątek niewidzialny przedsiębiorstwa z perspektywy rachunkowości. Model koncepcyjny majątku niewidzialnego*. „Monografie i Opracowania” nr 302, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2020, ss. 534. ISBN 978-83-7695-774-6 (recenzenci wydawniczy prof. dr hab. H. Buk i prof. dr hab. W. Gos).

Dr Melanię Bąk należy pochwalić za odwagę wykazaną w wyborze podjętej problematyki badawczej. W krajowej literaturze przedmiotu brakowało wyczerpującego opracowania, obejmującego w kompleksowy sposób wieloaspektową problematykę majątku niewidzialnego przedsiębiorstwa. Autorka świadomie zdecydowała się „iść pod prąd” i zaproponowała własne, oryginalne spojrzenie na majątek niewidzialny przedsiębiorstwa, postrzegany z perspektywy rachunkowości finansowej i zarządczej.

Celem głównym monografii było *„zidentyfikowanie i umiejscowienie majątku niewidzialnego w rachunkowości oraz wskazanie i uporządkowanie dla niego zagadnień problemowych i propozycji rozwiązań dla niektórych ograniczeń w ramach opracowanego modelu koncepcyjnego majątku niewidzialnego”*. Dążąc do osiągnięcia celu głównego badań, Habilitantka sformułowała następujące cele pomocnicze:

1. *Przedstawienie istoty rachunkowości jako nauki praktycznej, uwzględniając wybrany dorobek naukowy i uwarunkowania tworzące praktykę rachunkowości.*
2. *Przedstawienie roli polityki rachunkowości na przykładzie bilansowych aktywów niematerialnych i aktywów niewidzialnych, mając na uwadze ich cechy charakterystyczne i kryteria klasyfikujące.*
3. *Uporządkowanie różnorodnej interpretacji i terminologii czynników niematerialnych funkcjonujących w naukach ekonomicznych, zmierzające do zdefiniowania majątku*

- niewidzialnego w świetle zasady dualizmu w rachunkowości i wyboru reprezentatywnej grupy składników tego majątku.
4. Wyodrębnienie obszaru rachunkowości majątku niewidzialnego, uwzględniającego ograniczenia rachunkowości finansowej i specyfikę rachunkowości zarządczej oraz istotę rachunkowości trójwymiarowej, która umożliwia rozszerzenie zakresu przedmiotowego rachunkowości o majątek niewidzialny ulokowany w trzecim wymiarze niematerialnym.
 5. Scharakteryzowanie składników majątku niewidzialnego i ich zmian wynikających z wzajemnych relacji przyczynowo-skutkowych oraz behawioryzmu zasobów ludzkich (pracowników, klientów i innych interesariuszy), uznanych za najważniejszy składnik majątku niewidzialnego.
 6. Opracowanie modelu koncepcyjnego majątku niewidzialnego w obszarze rachunkowości majątku niewidzialnego, zawierającego dla wybranych składników propozycje instrumentarium dotyczące pomiaru i wyceny, zasad prezentacji w ewidencji księgowej oraz form ujawniania w sprawozdawczości.
 7. Przedstawienie instrumentarium rachunkowości finansowej i zarządczej pod względem metod pomiaru i wyceny, prezentacji oraz ujawniania składników majątku niewidzialnego.
 8. Opracowanie zestawu mierników finansowych i niefinansowych dla składników modelu koncepcyjnego majątku niewidzialnego połączonych z zasadami ewidencji księgowej i sprawozdawczością majątku niewidzialnego.
 9. Ocena możliwości i ograniczeń współczesnej rachunkowości w stosunku do zagadnień odnoszących się do majątku niewidzialnego w świetle rachunkowości trójwymiarowej i modelu koncepcyjnego majątku niewidzialnego.

Należy zgodzić się z oczekiwaniami Autorki, że osiągnięcie wymienionych celów zapewnia usystematyzowanie i wzbogacenie dotychczasowej wiedzy o majątku niewidzialnym przedsiębiorstwa z perspektywy rachunkowości.

Jako główną tezę badawczą Habilitantka przyjęła założenie, „*że model koncepcyjny majątku niewidzialnego, wykorzystujący zmodyfikowaną rachunkowość trójwymiarową, jest instrumentem umożliwiającym przedsiębiorstwu ukierunkowanemu na wiedzę włączenie jego majątku niewidzialnego w zakres rachunkowości*”.

W pierwszym nurcie monografii, obejmującym zagadnienia rachunkowości jako nauki, Habilitantka przyjęła następujące tezy szczegółowe:

1. Uznanie rachunkowości jako nauki umożliwia jej intelektualny rozwój będący konsekwencją prowadzonych badań naukowych i podejmowania działań pochodzących z praktyki.
2. Istotę rachunkowości jako nauki praktycznej charakteryzuje układ: nauka (teoria) – polityka – praktyka, który nie podlega zrównoważeniu.

Z kolei w drugim nurcie monografii, odnoszącym się do majątku niewidzialnego przedsiębiorstwa w rachunkowości, Habilitantka sformułowała następujące tezy szczegółowe:

1. *Różnorodność problemów związanych z majątkiem niewidzialnym skłania środowisko rachunkowości do poszukiwania właściwych sposobów ich interpretacji, pomiaru i ujawniania, zgodnych z istotą rachunkowości i jej fundamentalnymi założeniami.*
2. *Modyfikacja i adaptacja instrumentarium rachunkowości pozwala na weryfikację podejścia rachunkowości do majątku niewidzialnego. Istotny udział w tym procesie ma rachunkowość zarządcza ukierunkowana strategicznie.*
3. *Wyodrębnienie obszaru rachunkowości majątku niewidzialnego ma na celu stworzenie warunków do włączenia wytworzonego majątku niewidzialnego w zakres współczesnej rachunkowości, w szczególności rozszerzenia majątku przedsiębiorstwa o wymiar niematerialny – aktywa niewidzialne i kapitał intelektualny.*
4. *Model majątku niewidzialnego ma zastosowanie do identyfikacji, pomiaru i wyceny, prezentacji i ujawniania składników majątku niewidzialnego w rachunkowości.*

Umiejętność trafnego sformułowania spójnego zestawu celów oraz tez badawczych świadczy o dużej konsekwencji Habilitantki w prowadzeniu badań naukowych i jej rozległej erudycji, a powiązanie wiodącej problematyki badawczej ocenianej monografii z ponad 100 pozycjami dotychczasowego dorobku naukowego wskazuje na należyłą spójność i koncentrację zainteresowań naukowych i potwierdza nieprzeciętne umiejętności Autorki w zakresie syntetyzowania wniosków wpływających z konsekwentnie prowadzonych studiów badawczych.

W monografii dr M. Bąk wykorzystwała tradycyjną metodę analizy opisowej i porównawczej na podstawie studiów literatury przedmiotu oraz regulacji prawnych. Prowadzone badania, uwzględniające aspekty praktyczne stosowane w rachunkowości, oparła na metodzie dedukcji. Autorka porządkowała i wyznaczyła obszary problemowe oraz wskazała rozwiązania możliwe do zastosowania.

Kompleksowe podejście do majątku niewidzialnego w przedsiębiorstwie pozwoliło Autorce na wyróżnienie dwóch kategorii majątku niewidzialnego: nabytego (ujawnianego w rachunkowości) i wewnętrznie wytworzonego (nieujawnianego w rachunkowości). Autorski model koncepcyjny majątku niewidzialnego dotyczy wytworzonego majątku niewidzialnego przedsiębiorstwa.

Sformułowanym celem oraz tezom badawczym Habilitantka podporządkowała założenia konstrukcyjne pracy, obejmujące pięć rozdziałów, poprzedzonych wstępem i podsumowanych zakończeniem. W pierwszym rozdziale monografii, w moim przekonaniu zbyt obszernym, Autorka zaprezentowała naturę rachunkowości, rozumianej jako nauka praktyczna, w układzie nauka – polityka – praktyka oraz wybrane instrumentarium rachunkowości, z którego wyróżniła rachunkowość trójwymiarową, stanowiącą inspirację do wyodrębnienia rachunkowości majątku niewidzialnego i opracowania modelu koncepcyjnego tego majątku. W drugim podrozdziale scharakteryzowała unormowaną i kreatywną politykę rachunkowości. Na przykładzie aktywów niematerialnych i wartości firmy dokonała wszechstronnej analizy funkcjonowania unormowanej polityki rachunkowości, której przeciwstawiła politykę kreatywną, odnoszącą się do składników majątku niewidzialnego. W trzecim podrozdziale dokonała identyfikacji uwarunkowań rachunkowości oraz kierunków

zmian, które stanowią tło do rozważań o roli majątku niewidzialnego w rachunkowości.

Rozdział drugi monografii zawiera udaną i wyważoną próbę interpretacji istoty majątku niewidzialnego przedsiębiorstwa w naukach ekonomicznych, w szczególności w nowym obszarze rachunkowości majątku niewidzialnego oraz w nurcie behawioralnym rachunkowości. Autorka dokonała pogłębionej analizy różnorodnego postrzegania i klasyfikowania majątku niewidzialnego w naukach ekonomicznych, na podstawie której zaproponowała zestaw składników modelu koncepcyjnego majątku niewidzialnego. Szczególnie istotnym walorem ocenianej monografii jest próba zdefiniowania majątku niewidzialnego i jego składników, określenie charakterystycznych cech i kryteriów klasyfikujących składniki tego majątku oraz uzasadnienie celowości wyodrębnienia rachunkowości majątku niewidzialnego. W tej części monografii dokonano także porównania majątku ujawnianego i niewidzialnego w rachunkowości, w celu ukazania ich odmienności i sensu zintegrowania. Rozdział drugi wieńczy rozważania odnoszące się do nurtu behawioralnego, zarówno w rachunkowości, jak i w rachunkowości majątku niewidzialnego.

Metodom pomiaru i wyceny majątku niewidzialnego i jego składników w rachunkowości, poświęcono trzeci rozdział monografii. Metody te zostały zaprezentowane z punktu widzenia zarówno rachunkowości finansowej, jak i zarządczej. Pomiar w rachunkowości majątku niewidzialnego ma charakter retrospektywny i prospektywny, dlatego w drugiej i trzeciej części rozdziału trzeciego Autorka podjęła próbę wskazania ograniczeń i możliwości rachunkowości finansowej i zarządczej w kontekście tego pomiaru. Autorka podjęła także próbę wszechstronnej analizy metod pomiaru i wyceny aktywów niewidzialnych i kapitału intelektualnego oraz wybranych metod pomiaru i wyceny składników modelu koncepcyjnego majątku niewidzialnego. Sformułowała syntetyczne wnioski odnoszące się do pomiaru i wyceny tych składników. Następnie Autorka zaprezentowała rzeczowe rozważania dotyczące pomiaru i wyceny składników majątku niewidzialnego w rachunkowości finansowej. Do pomiaru składników modelu koncepcyjnego majątku niewidzialnego zaproponowała autorski zestaw mierników finansowych i niefinansowych, które mogą mieć charakter retrospektywny i prospektywny, bowiem określone przez umowną politykę rachunkowości zasady wyceny w rachunkowości finansowej stwarzają poważną barierę dla wyceny składników majątku niewidzialnego. W kolejnym podrozdziale Habilitantka dokonała analizy metod rachunkowości zarządczej (w szczególności strategicznej), ze względu na kryterium pomiaru składników majątku niewidzialnego. Wskazała metody (i kierunki ich modyfikacji) możliwe do zastosowania na potrzeby pomiaru prospektywnego składników modelu koncepcyjnego majątku niewidzialnego.

W czwartym rozdziale monografii Autorka skoncentrowała się na sposobach prezentacji i ujawniania majątku niewidzialnego i jego składników w rachunkowości. Zaproponowała autorskie rozwiązania dotyczące tej problematyki, w tym zwłaszcza trójwymiarowy model ewidencyjny, zasady i warianty ewidencji księgowej, zakres

kreatywnej polityki rachunkowości oraz przykładowy wykaz kont dla modelu koncepcyjnego majątku niewidzialnego. Rozważania nad sprawozdawczością majątku niewidzialnego wzbogaciła o ocenę głównych kierunków transformacji sprawozdawczości finansowej dużych przedsiębiorstw oraz istoty i znaczenia sprawozdawczości w wymiarze zarówno finansowym, jak i niefinansowym. Walorem czwartego rozdziału monografii jest oryginalna propozycja sprawozdawczości majątku niewidzialnego dla modelu koncepcyjnego majątku niewidzialnego, w nurcie sprawozdawczości niefinansowej.

W ostatnim rozdziale monografii Autorka dokonała wyważonej oceny relacji zachodzących między majątkiem niewidzialnym a rachunkowością. Porównała aktualne podejście rachunkowości do majątku niewidzialnego z autorską propozycją rozwiązań zawartych w modelu koncepcyjnym majątku niewidzialnego. Ocena ta została przeprowadzona w świetle rozważań o niezrównoważeniu trzech członów rachunkowości (nauki, polityki i praktyki). W drugim podrozdziale, na podstawie przykładu opartego na danych umownych, dotyczącego przedsiębiorstwa ukierunkowanego na wiedzę, przeanalizowano zastosowanie zmodyfikowanej rachunkowości trójwymiarowej w modelu koncepcyjnym majątku niewidzialnego. Zaprezentowany przykład potwierdził możliwość zastosowania zmodyfikowanej rachunkowości trójwymiarowej do pomiaru i analizy składników modelu koncepcyjnego majątku niewidzialnego. Na podstawie otrzymanych wyników Habilitantka udowodniła fakt występowania wzajemnej relacji pomiędzy instrumentarium naukowym rachunkowości a koncepcją majątku niewidzialnego w tej dyscyplinie. Trzeba jednak podkreślić, że przytoczony przykład (dane umowne) posiada w większej mierze walory dydaktyczne, niż naukowe. W ostatnim podrozdziale rozdziału piątego Autorka rzeczowo omówiła szanse i zagrożenia dla rachunkowości oraz dla funkcjonowania przedsiębiorstwa i jego interesariuszy, wynikające z rozszerzenia tradycyjnej rachunkowości o aspekty majątku niewidzialnego.

Przeprowadzone przez Habilitantkę szeroko zakrojone badania oraz wielowątkowe analizy pozwoliły na sformułowanie syntetycznych wniosków, potwierdzających osiągnięcie zarówno założonych celów, jak i słuszność przyjętych tez badawczych, w tym tezy głównej. Oceniana monografia wypełnienia istniejącą dotychczas lukę w badaniach nad istotą majątku niewidzialnego w rachunkowości oraz prowadzi do uporządkowania wiedzy o roli majątku niewidzialnego w rachunkowości.

Recenzowane opracowanie jak, z reguły każda niemal praca naukowa, nasuwa pewne uwagi krytyczne, a przynajmniej wątpliwości dotyczące sposobu, zakresu i charakteru realizacji podjętego zadania badawczego. Monografia autorstwa dr M. Bąk ma charakter teoretyczny, z elementami aplikacyjnymi. Habilitantka nie przeprowadziła badań empirycznych, które pozwoliłyby formułować wnioski ze znacznie większym stopniem pewności, niż ma to miejsce w monografii. Wprowadzie Autorka wymienia dwie bariery zrezygnowania z przeprowadzenia badań empirycznych majątku niewidzialnego: przedsiębiorstwa nie wyrażają zgody na

ujawnianie potrzebnych danych, zasłaniając się tajemnicą handlową oraz nie dysponują danymi w wymaganych przekrojach analitycznych, to jednak wydaje się, że Kandydatka do stopnia doktora habilitowanego winna z większą determinacją podjąć niełatwą próbę przełamania bariery dostępności do danych empirycznych.

Habilitantka, w swoim zafascynowaniu podjętą problematyką badawczą, niekiedy nadmiernie ufała literaturze przedmiotu i bezkrytycznie odnosiła się do zawartych tam treści. Szczególnie rażący błąd występuje w konstrukcji stopy zwrotu z aktywów rzeczowych i ludzkich (s. 239): „ $ROAH = Z + T + M + O + W/A + H$, gdzie: $ROAH$ - stopa zwrotu z aktywów rzeczowych i ludzkich, Z - zysk netto, T - podatki, M - amortyzacja, O - odsetki, W - koszty pracy, A - wartość aktywów firmy, H - kapitał ludzki osób zatrudnionych w firmie.”

Autorka nie relatywizuje wymienionych kategorii (poza kosztami pracy) do wartości aktywów spółki, co sprawia, że stopa zwrotu z aktywów rzeczowych i ludzkich ($ROAH$) jest paradoksalnie wyrażona w liczbach bezwzględnych, a zatem nieporównywalnych. Ponadto jaki sens arytmetyczny ma dodawanie do, na przykład, zysku netto wyrażonego w miliardach złotych, procentowego udziału kosztów pracy w wartości aktywów przedsiębiorstwa? Krytycznie należy odnieść się również do manieri, niestety często spotykanej w literaturze przedmiotu, niezręcznego (nonszalanckiego) definiowania kategorii finansowych. W omawianej formule uwaga ta dotyczy kategorii „podatki”. Powstaje bowiem istotna wątpliwość, czy zaliczamy do niej także na przykład podatek od towarów i usług lub podatek od nieruchomości? Jeżeli tak, to suma zysku netto, tak zdefiniowanych podatków oraz odsetek jest różna od kategorii zysku operacyjnego ($EBIT$ – *Earnings Before Interest and Taxes*). W tabeli 38 *Pomiar – wybrane mierniki dotyczące pracowników/zasobów ludzkich* (s. 244-246) Habilitantka pominęła konstrukcję interesujących wskaźników, zaproponowanych przez L. Niemczyka: struktury aktywów kompetencyjnych, struktury kapitału intelektualnego, wytworzenia kapitału intelektualnego, rentowności aktywów kompetencyjnych, rentowności kapitału intelektualnego, produktywności aktywów kompetencyjnych, kosztochłonności aktywów kompetencyjnych oraz stopień dźwigni intelektualnej (Niemczyk L., *Analiza finansowa przedsiębiorstwa bazującego na wiedzy*, „Gospodarka Narodowa” 2014, nr 4, s. 143-164). Należy żałować, że Habilitantka nie podjęła próby sformułowania przekonującej odpowiedzi na pytanie, jak skorygowana wartość aktywów spółki o majątek niewidzialny wpływa na jej poziom kondycji ekonomiczno-finansowej?

Autorka niezręcznie używa terminu „firma”. Wprowadzie w języku potocznym pojęcie „firma” jest utożsamiane z pojęciem „przedsiębiorstwo”, ale w publikacji naukowej, z metodycznego oraz prawnego punktu widzenia, takie utożsamienie nie jest poprawne.

Dr Melania Bąk wprowadzie zredagowała tekst monografii z należytą starannością, rozważania są mocno osadzone w starannie wyselekcjonowanym zasobie literatury przedmiotu, wyraźnie akcentuje, które rozważania stanowią uogólnienie wniosków wypływających z tej literatury, a które są wynikiem Jej oryginalnych przemyśleń, ale niekiedy w tekście dostrzegane są skutki niezręcznej manieri (którą umownie

nazywam „manierą prymusa”, polegającej na nadmiernym i przesadnym dążeniu do podbudowywania każdego sformułowania, nawet oczywistego, sporą liczbą cytowanych źródeł. Na przykład wniosek, że „*Rachunkowość ma długą historię*” (s. 27), został poparty aż czterema źródłami. Autorka wielokrotnie, zarówno w tekście monografii, jak i *Autoreferatu*, niefortunnie używa sformułowania „*w naukach ekonomicznych i w rachunkowości*” (rachunkowość jest przecież nauką ekonomiczną).

Wysoko oceniam rzetelną i „benedyktyńską” kwerendę badawczą Habilitantki, odnoszącą się do dotychczasowego dorobku rachunkowości. Autorka monografii wykorzystwała, co warto podkreślić, obszerny zasób literatury przedmiotu (jej wykaz obejmuje 34 strony). Jednakże niekiedy stosowała osobliwe kryteria selekcji poszczególnych pozycji tego wykazu. Na przykład wymienia dość popularnie ujęty skrypt autorstwa L. Niemczyka, wydany nakładem własnym autora (Niemczyk L., *Rachunkowość wiedzy – suplement do podręczników pt. rachunkowość finansowa*, Wydawca dr Lesław Niemczyk, Rzeszów 2011), a pomija dwa artykuły tego autora zamieszczone w prestiżowej „*Gospodarce Narodowej*” (Niemczyk L., *Rachunkowość zasobów wiedzy przedsiębiorstwa*, „*Gospodarka Narodowa*”, 2011, nr 5–6, s. 105–122 oraz Niemczyk L., *Analiza finansowa przedsiębiorstwa bazującego na wiedzy*, „*Gospodarka Narodowa*” 2014, nr 4, s. 143–164), oraz jego kolejne dwa artykuły (Niemczyk L., *Zarządzanie wiedzą 2.0 – rachunkowość finansowa kapitału intelektualnego jako baza informacyjna zarządzania kapitałem intelektualnym*, „*e-mentor*”, 2014, nr 1, s. 50–53 i Dankiewicz R., Klapkiv J., Niemczyk L., *Podstawy teoretyczne rachunkowości kapitału intelektualnego dla zakładów ubezpieczeń*, „*Zarządzanie Finansami i Rachunkowość*” 2016, nr 2, s. 71–84). Autorka w *Bibliografii* uwzględniła kilka pozycji o symbolicznej przydatności dla podjętego problemu badawczego (na przykład: Cholewicka-Goździk K., *Kompleksowa ocena jakości. Metoda, przykłady*, PWE, Warszawa 1984 oraz Zimbardo P., Gerrig R., *Psychologia i życie*, PWN, Warszawa 2007), natomiast pominęła kolejne publikacje o niekwestionowanej przydatności (na przykład: Bombiak E., *Zarządzanie niewidocznymi aktywami przedsiębiorstwa*, „*Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*” 2015, nr 7, s. 72–82; Herman A., *Kapitał intelektualny i jego liczenie*, „*Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie*” 2008, nr 3, s. 38–47; Michalczyk G., *Aktywa niematerialne jako generatory wartości w spółkach notowanych na GPW*, „*Zarządzanie i Finanse*”, 2012, nr 4, cz. 2, s. 49–63; Miciuła I., Kogut J., Tytko O., *Kapitał intelektualny w gospodarce opartej na wiedzy*, Wydawnictwo Naukowe Sophia, Katowice 2018; Mikuła B., Pietruszka-Ortyl A., Potocki A. (red.), *Podstawy zarządzania przedsiębiorstwami w gospodarce opartej na wiedzy*, Difin, Warszawa 2007; Wachowiak P. (red.), *Pomiar kapitału intelektualnego przedsiębiorstwa*, Wydawnictwo Szkoły Głównej Handlowej, Warszawa 2005).

Rozprawę habilitacyjną dr M. Bąk pt. *Majątek niewidzialny przedsiębiorstwa z perspektywy rachunkowości. Model koncepcyjny majątku niewidzialnego*. „*Monografie i Opracowania*” nr 302, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2020, **uznaje za ważną w literaturze przedmiotu monografię o doniosłych walorach metodycznych, poznawczych i aplikacyjnych.**

Ocena istotnej aktywności naukowej – opinia dotycząca pozostałego dorobku naukowego

Opublikowany dorobek naukowy dr M. Bąk jest ilościowo okazały i obejmuje łącznie 101 prac, w tym 84 prace po uzyskaniu stopnia doktora. Na dorobek (po uzyskaniu stopnia doktora) składa się jedna monografia (wskazana jako osiągnięcie naukowe), 31 rozdziałów w monografiach, 46 artykułów w czasopismach i 4 artykuły opublikowane w materiałach konferencji międzynarodowych oraz 2 redakcje naukowe monografii wieloautorskich. Siedem prac powstało we współautorstwie. W języku angielskim opublikowała 12 prac (w tym 3 współautorskie), w języku niemieckim jedną pracę oraz w języku czeskim także jedną pracę.

Po uzyskaniu stopnia doktora, działalność naukowo-badawcza Habilitantki koncentrowała się na następujących ośmiu obszarach:

1. Rachunkowość jako nauka i stan jej rozwoju (10 publikacji).
2. Wartości/aktywa niematerialne w systemie rachunkowości (5 publikacji).
3. Współistnienie majątku ujawnianego i nieujawnianego w rachunkowości (5 publikacji).
4. Aktywa niewidzialne i kapitał intelektualny przedsiębiorstwa w rachunkowości (7 publikacji).
5. Nurt behawioralny w rachunkowości (4 publikacje).
6. Ujawnianie informacji niefinansowych w rachunkowości (7 publikacji).
7. Społeczna odpowiedzialność rachunkowości (5 publikacji).
8. Aspekty podatkowe w rachunkowości (4 publikacje).

Jak wynika z wykazu publikacji po doktoracie, problematyka majątku niewidzialnego przedsiębiorstwa postrzeganego z perspektywy rachunkowości, będąca przedmiotem recenzowanej monografii, pojawiła się już wcześniej w profilu badawczym Habilitantki, co dobrze świadczy o Jej konsekwentnym i skutecznym planowaniu obranej ścieżki rozwoju naukowego.

Wyniki badań prowadzonych przez Habilitantkę były publikowane z reguły w krajowych wydawnictwach uczelnianych i materiałach pokonferencyjnych o zasięgu lokalnym, a poszczególne publikacje nie zapewniały więcej niż 20 punktów (według aktualnej klasyfikacji). W dorobku Kandydatki do awansu naukowego brak jest publikacji w renomowanych wydawnictwach i czasopismach naukowych za granicą, w tym zwłaszcza w czasopismach znajdujących się na liście JCR/ERIH. Trudno za takie uznać artykuły opublikowane w wydawnictwach uczelnianych i materiałach pokonferencyjnych w Bułgarii, Czechach, czy na Ukrainie. Zarzut ten częściowo łagodzi fakt opublikowania w 2020 r. dwóch artykułów w wydawnictwie hiszpańskim, indeksowanym w bazie Web of Science oraz Scopus¹.

¹ Bąk M. (2020), *Behavioral Trend in Contemporary Accounting – the Essence and Subject-Object Scope*, [w:] *Education Excellence and Innovation Management: A 2025 Vision to Sustain Economic Development During Global Challenges*, S. Soliman Khalid (ed.), 35th International Business Information Management Association (IBIMA), Seville, Spain 2020, s. 2725-2736 oraz Bąk M. (2020), *Creating Enterprise Image Versus Non-financial Reports – A Case of the Social Reports Competition*, [w:] *Education Excellence and Innovation*

Prace naukowe Habilitantki, jak wynika z dokumentacji, były publikowane w 28 wydawnictwach, w tym w 7 wydawnictwach zagranicznych. W wydawnictwach uczelnianych opublikowała 78% prac, a 22% w innych wydawnictwach (między innymi Difin, Wolters Kluwer Polska oraz C.H. Beck). Spośród prac naukowych wydanych przez wydawnictwa uczelniane, aż 43% prac opublikowała w macierzystym Wydawnictwie Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Wśród innych wydawnictw uczelnianych należy wskazać wydawnictwa Uniwersytetów w: Białymstoku, Gdańsku, Szczecinie, Toruniu i Warszawie oraz Uniwersytetów Ekonomicznych w Katowicach, Krakowie i Poznaniu, a także w Oficynie Wydawniczej Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie oraz w Wydawnictwie Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. Warto podkreślić, że Habilitantka opublikowała 5 artykułów (w tym 3 po uzyskaniu stopnia doktora) w prestiżowym w dyscyplinie rachunkowości wydawnictwie, jakim są „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”. Średnia liczba publikacji naukowych, po uzyskaniu stopnia doktora, wynosi 4,8, a po uwzględnieniu publikacji dydaktycznych i popularyzujących naukę – wskaźnik ten wynosi 5,5. Liczba punktów uzyskanych za opublikowane prace według komunikatu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 2019 r. wynosi 1203,76, w tym odpowiednio po uzyskaniu stopnia doktora 1028,76 pkt.

Dr M. Bąk wzięła czynny udział (wygłosiła referaty) w 33 konferencjach naukowych. Po uzyskaniu stopnia doktora Habilitantka wygłosiła 25 referatów (w tym 15 na międzynarodowych, z czego 8 na konferencjach zagranicznych (Rotterdam, Liberec, Tarnopol, Zbaraż, Kijów), w tym 5 referatów wygłosiła w języku angielskim, a jeden w niemieckim). Trzykrotnie uczestniczyła w Ogólnopolskich Zjazdach Katedr Rachunkowości. Dwukrotnie wystąpiła w sesjach posterowych oraz także dwukrotnie była wyznaczona przez organizatorów konferencji jako dyskutantka do wygłaszanych referatów.

Habilitantka nie kierowała, jak dotąd, projektami badawczymi finansowanymi przez Narodowe Centrum Nauki, Narodowe Centrum Badań i Rozwoju i międzynarodowe agencje grantowe. Po uzyskaniu stopnia doktora dr M. Bąk aktywnie uczestniczyła w 8 projektach badawczych (ale aż 7 spośród nich było realizowanych w ramach badań własnych i statutowych), w tym (jako wykonawca) w zaledwie jednym międzynarodowym: *Economic aspects entrepreneurship in the Czech – Polish border area*, realizowanym w latach 2018-2019 przez Katedrę Finansów i Rachunkowości Technicznego Uniwersytetu w Libercu, we współpracy z Katedrą Finansów i Rachunkowości Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Projekt ten

Management: A 2025 Vision to Sustain Economic Development During Global Challenges, S. Soliman Khalid (ed.), 35th International Business Information Management Association (IBIMA), Seville, Spain 2020, s. 12247-12260.

był finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (nr projektu CZ.11.4.120/0.0/0.0/16_012/0001501).

Uzupełnieniem charakterystyki dokonań naukowych Habilitantki są wskaźniki bibliometryczne, które stanowią syntetyczną miarę dotychczasowego dorobku publikacyjnego. Są one także miarodajnym parametrem oceny siły oddziaływania opublikowanych wyników badań na środowisko naukowe rachunkowości. Liczba cytowań publikacji Habilitantki (stan na koniec 2019 r.), według bazy Web of Science wynosi 3 (na koniec 2020 r. 5), bazy Google Scholar 98 (113 na koniec 2020 r.), bazy Harzing's Publish or Perish – 90. Indeks Hirscha według bazy Google Scholar wynosi 5, a liczba publikacji cytowanych co najmniej 10 razy, według tej bazy, wynosi 2 (3 na koniec 2020 r.). Jak wynika z przedłożonej dokumentacji, wskaźniki bibliometryczne mogą ulec zmianie, ponieważ 5 artykułów Habilitantki oczekuje na przyjęcie do baz Web of Science oraz Scopus (dwa artykuły ukazały się w 2020 r.: Bąk M. (2020), *Behavioral Trend in Contemporary Accounting – the Essence and Subject-Object Scope*, [w:] *Education Excellence and Innovation Management: A 2025 Vision to Sustain Economic Development During Global Challenges*, S. Soliman Khalid (ed.), 35th International Business Information Management Association (IBIMA), Seville, Spain 2020, s. 2725-2736 oraz Bąk M. (2020), *Creating Enterprise Image Versus Non-financial Reports – A Case of the Social Reports Competition*, [w:] *Education Excellence and Innovation Management: A 2025 Vision to Sustain Economic Development During Global Challenges*, S. Soliman Khalid (ed.), 35th International Business Information Management Association (IBIMA), Seville, Spain 2020, s. 12247-12260). Przedstawione mierniki wskazują na solidny dorobek Habilitantki w tym zakresie.

Przedstawione uwagi dotyczące pozostałego (poza monografią, wskazaną jako główne osiągnięcie) dorobku naukowego Habilitantki prowadzą do syntetycznego wniosku, iż dorobek ten **stanowi znaczący wkład w rozwój teorii rachunkowości**.

Ocena dorobku dydaktycznego, popularyzatorskiego i organizacyjnego oraz współpracy międzynarodowej

Realizowane przez Habilitantkę zajęcia dydaktyczne są należycie skorelowane z problematyką prowadzonych badań naukowych. Prowadziła zajęcia na studiach pierwszego, drugiego oraz trzeciego stopnia, a także na studiach podyplomowych z następujących przedmiotów: *podstawy rachunkowości; rachunkowość; rachunkowość finansowa; rachunkowość małych firm; rachunkowość i audyt podatkowy; controlling; rachunek kosztów; finanse i rachunkowość małych firm; firma symulacyjna; finanse; rynki finansowe, bankowość i ubezpieczenia; behawioralne aspekty finansów i rachunkowości; analiza ekonomiczna; rachunkowość kreatywna; rachunkowość podatkowa; raportowanie w jednostkach gospodarujących*. Na studiach doktoranckich w Uniwersytecie Ekonomicznym we Wrocławiu, na Wydziale Ekonomii, Zarządzania i Turystyki, prowadziła wykłady autorskie z *polityki rachunkowości w przedsiębiorstwie*.

Dr M. Bąk prowadziła także zajęcia (wykłady, ćwiczenia oraz seminaria dyplomowe) na studiach podyplomowych:

- a) „Rachunkowość i finanse – dla kandydatów na głównego księgowego” z *wybranych problemów ewidencji operacji gospodarczych, Międzynarodowych Standardów Rachunkowości, regulacji prawnych z zakresu rachunkowości oraz polityki rachunkowości,*
- b) „Rachunkowość budżetowa” – z *rachunkowości jednostek budżetowych i samorządowych jednostek budżetowych,*
- c) „Kadry i płace – prawo i praktyka” – ze *sprawozdawczości na potrzeby ZUS oraz z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych.*

Habilitantka prowadziła również zajęcia z rachunkowości w Fundacji Szkolnej w Wałbrzychu, w Wałbrzyskiej Wyższej Szkole Zarządzania i Przedsiębiorczości oraz na kursach i szkoleniach, organizowanych przez Stowarzyszenie Księgowych w Polsce oraz Zakład Doskonalenia Zawodowego we Wrocławiu.

Łączna liczba publikacji dydaktycznych i popularyzujących naukę wynosi 12 pozycji, w tym 10 po uzyskaniu stopnia doktora (7 rozdziałów w monografiach, jedna redakcja skryptu oraz dwa współautorstwa skryptów).

Habilitantka w latach 2005-2015 była promotorem 49 prac magisterskich oraz 39 prac licencjackich, a w latach 2002-2017 zrecenzowała 103 prace dyplomowe. Ponadto, w latach 2008-2016, wypromowała 239 słuchaczy Studiów Podyplomowych *Rachunkowość i Finanse – studia dla kandydatów na głównego księgowego*. **Wysoko oceniam działalność dydaktyczną i popularyzatorską dr M. Bąk.**

Habilitantka prowadziła aktywną działalność organizacyjną. W latach 2002-2005 pełniła funkcję opiekuna naukowego Studenckiego Koła Naukowego Finansów i Rachunkowości „Finansista” i była kierownikiem projektu *Współczesne problemy rachunkowości i finansów*. Siedmiokrotnie pełniła funkcję członka komitetu organizacyjnego konferencji naukowych (w tym dwóch międzynarodowych), a raz – funkcję sekretarza naukowego konferencji. Była także kierownikiem Studiów Podyplomowych *Rachunkowość i finanse – studia dla kandydatów na głównego księgowego*. Pełniła także funkcje sekretarza i członka Wydziałowej Komisji Rekrutacyjnej oraz członka Wydziałowej Komisji Budżetowej. Jest aktywnym członkiem Stowarzyszenia Księgowych w Polsce oraz członkiem Stowarzyszenia Finansów i Rachunkowości na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju. Habilitantka ma także duże doświadczenie eksperckie. Współpracowała z czterema podmiotami gospodarczymi (w tym z Zakładami Farmaceutycznymi „Jelfa” S.A. w Jeleniej Górze – w zakresie opracowania Zakładowego Planu Kont) oraz z dwoma organizacjami i fundacjami. **Działalność organizacyjną Habilitantki oceniam pozytywnie.**

Skromne są dokonania Habilitantki na polu współpracy zagranicznej. Odbyła tylko dwa krótkie staże w zagranicznym ośrodku akademickim: w Technická Univerzita v Liberci (3 dniowy w 2012 r. oraz 8 dniowy w 2014 r.). Jak już wspomniano, wygłosiła 8 referatów na konferencjach zagranicznych.

Konkluzja

Przedstawiona w niniejszej recenzji ocena osiągnięć naukowych, dydaktycznych oraz organizacyjnych dr Melanii Bąk prowadzi do wniosku, że ujmowane łącznie osiągnięcia Habilitantki, w postaci przedłożonej monografii oraz pozostałego dorobku naukowego, **stanowią znaczący wkład do dyscypliny ekonomia i finanse** i uznaję, że **zostały spełnione wszystkie kryteria awansu naukowego**, wynikające z Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, Dz.U. 2020 poz. 85 tj.

Z pełnym przekonaniem stawiam wniosek o dopuszczenie Pani dr Melanii Bąk do dalszych etapów postępowania o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

A handwritten signature in black ink, consisting of several fluid, connected strokes. The signature is positioned to the right of the main text block.